

A TUDOMÁNYPOLITIKA ÉS A KÖNYVTÁRAK

A Tudománypolitikai Irányelvek, a tudományos-technikai forradalom és a műszaki könyvtárak

BENEDEK Jenő

1. A TUDOMÁNYPOLITIKAI IRÁNYELVEK ÉS A TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI FORRADALOM ÖSSZEFÜGGÉSEI

Az Irányelvek korunk és civilizációnk egészének minőségi változása küszöbén, a tudományos-technikai forradalom küszöbén hibják fel a figyelmet ennek a sajátos forradalmi korszaknak a jelentőségére és egyben – a hazai realitásokat figyelembe véve – a tennivalókra.

Az a társadalmi-gazdasági kép, amely szerte a világon az utóbbi 150-200 évben a maga sokszínűségével és változatosságával kibontakozott: az ipari forradalom korszaka volt. Ennek jellemzője a nagyipari gyári termelés, amely ugyan a maga teljességében még napjainkban is csak a fejlett ipari országokban bontakozott ki, de ugyanakkor az ipari forradalom méhében már jelen van az új fejlődési szakasz, a tudományos-technikai forradalom korszaka is.

A tudomány szerepe és feladata az ipari forradalom korszakában is nagyon jelentős. De ekkor viszonylag szűk területen hat közvetlenül a termelésre és a technológia fejlődésére; ez a hatás gyakran esetleges és véletlenszerű. Napjainkban viszont a termelés a fejlett ipari országokban már olyan színvonalat ért el, amelynek további fejlődése a tudományos eredmények alkalmazásától függ. Amíg az ipari forradalom korszakában a nagy tudományos felfedezések és ipari alkalmazásuk közötti idő 30-100 évben átlagolható, addig napjainkban a tudományos felfedezések ipari alkalmazása 5-15 évet igényel. (1) Az alapkutatás jellegű felfedezések és azok műszaki megvalósítása, ill. a termékek és technológiájuk piaci bevezetése közötti időszak is erőteljes csökkenést mutat. (2)

Műszaki ujitások átlagos átfutási ideje (években)

Időszak	Kutatás - fejlesztés	Termelés és értékesítés előkészítése	Összesen
1885 - 1919	30	7	37
1920 - 1944	16	8	24
1945 - 1964	9	5	14

Az elkövetkező 1-2 évtizedben e folyamat további felgyorsulása feltételezhető. Várható, hogy az alapkutatások eredményei átlagosan 5 éven belül átke-
rülnek az alkalmazott, tehát határozottabb célra irányuló kutatási munkába,
és további 5 év elégséges lesz ahhoz, hogy a gyakorlati műszaki megoldások-
ban is jelentkezzenek.

De a tudományos-technikai forradalom során a társadalom termelőerői nemcsak
azzal bővülnek és erősödnek, hogy a tudomány szerves és szükséges részükké
válk, hanem azáltal is, hogy ugyszólván minden szférájukban jelentős vál-
tozások, egymásra ható folyamatok mennek végbe.

Csak példaként utalunk itt a m u n k a e s z k ö z é b e n bekövetkezett
változásokra a manufaktura célszerszámaiktól az automata géprendszerekig és
számítógépekig, a m u n k a t á r g y á n a k változásaira a természetes
nyersanyagoktól a műanyagokig, az e n e r g i a t e r m e l é s ugrássze-
rű növekedésére és a hagyományos energiaforrások (viz, szén) helyett más
energiahordozók (olaj, földgáz) előretörésére, végül a termelőerők egyik leg-
fontosabb tényezőjének, magának az embernek és termelési tapasztalatainak mi-
nőségigrást jelentő fejlődésére.

2. A TUDOMÁNYOS-TECHNIKAI FORRADALOM INFORMÁCIÓIGÉNYE
A MŰSZAKI KÖNYVTÁRAKKAL SZEMBEN

A tudományos-technikai forradalom korszakformáló jelentőségének felismerése,
illetőleg a szükséges konzekvenciák levonása nemcsak az ipari kutatóintéze-
tek, a fejlesztő és termelő egységek számára létfontosságú, hanem a kutatást,
fejlesztést és a termelést támogató szakirodalmi információs szervezetek szá-
mára is. Ezek a szervezetek a műszaki-termelési egységek szakkönyvtárai, do-
kumentációs irodái, a nagy ipari ágazatok szakirodalmi tájékoztatási központ-
jai és a műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás koordinációs centruma,
az Országos Műszaki Könyvtár és Dokumentációs Központ.

A Tudománypolitikai Irányelvek szövege több helyen és több vonatkozásban is közvetlenül utal azokra az összefüggésekre, amelyeknek a tudományos megismerések és a korszerű, gyors tájékoztatás között szükségszerűen meg kell lenniük. Felhívja például a figyelmet a nemzetközi tudományos életben elért eredményekre és arra, hogy gyakran ésszerűbb a külföldi szellemi termékek nagyobb arányu beszerzésére törekedni, mint önálló kutatásokat folytatni. (3) Megállapítja, hogy a felső szintű irányításhoz szükséges, a legfontosabb kutatási feladatokra és eredményekre vonatkozó információk jelenleg nincsenek biztosítva, s a kutatóhelyek tudományos informáltsága sem megfelelő. (4)

Ezek az összefüggések és a műszaki és természettudományi felsőoktatási intézmények műszaki és alapkutatásainak könyvtári vonatkozásai, valamint az általános szakkönyvtárak idevágó problémái logikus és részletes kifejtést kaptak a Könyvtári Figyelő 1970. évi előző számaiban Héberger Károly, Csüry István és mások írásaiban. Mindezek az utalások természetesen a műszaki könyvtárakra, a műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás szervezetének megerősítésére, tevékenységének felfejlesztésére ugyanugy vonatkoznak.

A műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás szükségessége, hatékonyságának fokozása már korábban is napirendre került. Az MSZMP és az állami vezetés 1957 óta meghirdetett és követett gazdaságpolitikája nyomán 1963. X. 26-án, az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság plenáris ülésén elfogadták "A műszaki irodalmi tájékoztatás országos rendszere és szervezete" címet viselő koncepciót. Ez nagyjából helyesen határozta meg a műszaki könyvtárak helyét a tájékoztatásügy egészében, de ennél többet, sajnos, nem is tett a műszaki könyvtárak vonatkozásában. Ekkor ugyanis még nem mérték fel a műszaki könyvtárak információnyújtó szerepét s a tájékoztatásban betölthető funkciót.

A tájékoztatásügynek időben ezt követő másik igen fontos dokumentuma, (5) amely a jelenlegi gazdaságirányítási rendszer bevezetését közvetlenül megelőző időszakban kívánt utmutatást adni az egyre lényegesebbé váló műszaki-gazdasági információs szerveknek, ismét csak érintőlegesen és utalásokkal említette a műszaki könyvtárak szerepét és helyét a műszaki-gazdasági szakirodalmi információs rendszerben. Például: "A műszaki-gazdasági tájékoztatás (információ) az állandóan jelentkező külföldi és hazai tudományos, technikai eredmények és termelési tapasztalatok rendszeres gyűjtése, feldolgozása és közreadása, valamint propagálása a gazdaságirányító, a kutató-, fejlesztő- és termelőmunkában való hasznosítás végett." Továbbá: "A tájékoztatás eszközei az írásos dokumentumok - szakkönyvek, folyóiratcikkek, prospektusok, katalógusok, szabadalmi leírások, szabványok, tanulmányuti és tapasztalatcsere-beszámoló stb. -, továbbá az ezekből összeállított irodalomjegyzékek, valamint a tudományos és szakmai konferenciák, a kiállítások, a műszaki filmek stb."

Ezek az általunk kiemelt idézetek - ha úgy tetszik - a műszaki könyvtáraknak is lehetnek címezve. Az a tény azonban, hogy a szakkönyvtár mint információs szervezeti forma ebben a dokumentumban csupán pénzügyi-gazdaságossági vonatkozásban van megemlítve, (6) ismét csak azt igazolja, hogy a műszaki könyvtárügy eddig az időpontig nem tudott szervezetileg beépülni a műszaki-gazdasági tájékoztatás országos rendszerébe. Az Irányelvekben ismét kihangsúlyozott információigény sürgeti azt, hogy most már a gazdaságirányítás új rendszerének és a tudományos-technikai forradalomnak együttes követelményei alapján határozzuk meg a műszaki könyvtári hálózat helyét, szerepét, feladatait a műszaki-gazdasági tájékoztatásügy komplex rendszerében.

Ezen elvi-gyakorlati tisztázatlanságból adódó egészséges hiányérzet indította el az elmúlt években azokat a vitákat, amelyek eredményeként ma már egyértelműen megfogalmazható a válasz a fentebb feltett kérdésre. Duzs János a közelmúltban megjelent könyvében világosan megfogalmazza az oly sokáig vitatott tézist: "A szakmai információ alapvető bázisát képezik a könyvtárak, illetve a könyvtárak meghatározott hálózata." (7) Kovács Máté "Közművelődés és könyvtári kultúra a szocialista társadalom viszonyai között" c. cikkében írja, hogy "...nem tesz jó szolgálatot az ügynek az, aki szóval, illetve tettel a könyvtárügy és a szakirodalmi tájékoztatás elszakadását hirdeti, ill. támogatja, annál kevésbé, mert az ellátandó területeken az ott jelentkező szükségleteket a különböző ágazatok csak eszközeik, lehetőségeik és erőfeszítéseik együttes alkalmazásával elégíthetik ki kellő eredménnyel." (8)

A szakirodalmi információt szervezeten szolgáltató intézmények között a könyvtárak nagyon fontos helyet töltenek be. A világ szakirodalmi termésének rendszeres szemmel tartása, válogatott beszerzése és könyvtári feldolgozása önmagában is információnyújtó értékkel bír, egyben komoly segítője és kiteljesítője lehet minden további dokumentációs tevékenységnek. Ezért a műszaki könyvtárak munkája, a műszaki könyvtárügy a műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatásügy fogalmához szorosan kapcsolódik, abban benne foglaltatik. Így az OMKDK, továbbá az intézeti és vállalati szakkönyvtárak, valamint mindazok a nyilvános tudományos és szakkönyvtárak, amelyek jelentős és könyvtárilag rendezett műszaki-gazdasági és természettudományos állománnyal rendelkeznek s abból belső és (vagy) külső igényre szolgáltatásokat nyújtanak, a műszaki-gazdasági szakirodalmi információ országos rendszerének szerves részét képezik.

A Szovjetunió Minisztertanácsának a szakirodalmi tájékoztatás ügyében 1966. november 29-én hozott határozata (9) nyomatékosan hangsúlyozza a nyilvános könyvtárak szerepét az információs rendszer teljes kiépítésében. Elrendeli a könyvtárak állományának hatékony kihasználását mind a visszakereső, mind az aktív tájékoztatásban, és egyéb olyan feladatokat jelöl meg a könyvtárak számára, amelyek igazolják szerepük fontosságát az egységes információs rendszerben.

3. AZ OMKDK KÖNYVTÁRI TEVÉKENYSÉGE AZ IRÁNYELVEK UTMUTATÁSAI ALAPJÁN

A műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás könyvtári rendszerében mind méreteit, mind pedig feladatait tekintve kulcsszerepet tölt be a műszaki-termelési könyvtári hálózat, (10) amely a könyvtárak főhatósági hovatartozását, fenntartó intézményeiket, gyűjteményük gazdagságát és sokrétűségét, szakmai felkészültségüket illetően a legváltozatosabb képet mutatja. E hálózat természetes központja az OMKDK nyilvános könyvtára (a tulajdonképpeni Országos Műszaki Könyvtár). Ezt a szerepet azért tudja betölteni, mert

a) Olyan gazdag műszaki-gazdasági szakirodalmi gyűjteményekkel rendelkezik, mint egyetlen más - a hálózatba vagy azzal rokon területre tartozó - könyvtár sem. Gyűjteményeinek információnyújtó értéke elsősorban nem számszerű nagyságukból következik, hanem abból, hogy a könyvtár olyan kiadványtipusok beszerzését szorgalmazza leginkább, amelyek a leggyorsabban közvetítik a tudományos-technikai forradalom eredményeit. A periodikumgyűjtemény például 1969-ben 5102 címmel gyarapodott (ez 322 címmel több az előző évi és 598-cal több az 1967. évi gyarapodásnál). - A cikkkfordítás-gyűjtemény gyarapodása az utolsó 10 évben több mint 300 000 egység. A kutatási jelentések, kongresszusi kiadványok és más, a kereskedelmi forgalomban nem, vagy nehezen beszerezhető kiadványok gyakran elsődleges források a világ vezető ipari országainak tudományos, műszaki eredményeiről, az új kutatási és technológiai irányokról. - A kézikönyv-gyűjtemény olyan index-művekkel, kézikönyvekkel, bibliográfiákkal, szakszótárakkal, referálólapokkal gyarapodik, amelyek közül nem egy - erős valutakihatása miatt - az országban másutt nem található. - Lényeges az is, hogy a könyvtár tájékoztató apparátusának a "klasszikus" gyűjteményeken kívül olyan, egyre bővülő bázis áll rendelkezésére az OMKDK dokumentációs tevékenysége révén (figyelőszolgálati kartongyűjtemény, irodalomkutatások másodpéldányai stb.), amelyekhez más könyvtárak nem juthatnak hozzá.

b) Az "Országos Műszaki Könyvtár" az ország legnagyobb nyilvános könyvtára, amely egyre következetesebben igyekszik kifejezetten a műszaki termelés, fejlesztés és kutatás szakembereinek, illetve az e kategóriákba tartozó intézmények szakkönyvtárainak és dokumentációs szervezeteinek szakirodalmi igényeit kielégíteni. Ezt egyrészt a fentebb említett gyarapítási elgondolások megfelelő érvényesítésével éri el, másrészt a könyvtárhasználati és kölcsönzési szabályzat olyan megformálásával, amely a műszaki felsőoktatás hallgatóinak kivételével korlátozza a tanulók ellátását. Így kifejezetten az említett rétegek jobb ellátására koncentrálhatja erejét. (11)

c) A Könyvtári Igazgatóság - amely az OMKDK nyilvános könyvtárának nagy önállósággal működő szervezeti egysége - az OMKDK vezetőségének, illetve fő-

felügyeletének (OMFB) és szakfelügyeletének (MM Könyvtárosztály) elvi támogatásával tudatosan arra törekszik, hogy

- a könyvtár gazdag bázisára támaszkodva, továbbá - a belső erők mellett - mérnökökből és közgazdászokból álló szakirodalmi tanácsadó szolgálatával, a műszaki termelés, kutatás és fejlesztés igényeinek megfelelő referenzkönyvtárrá fejlődjék;
- a szakirodalmi bázis több irányu belső felhasználása (referálás, figyelőszolgálat, irodalomkutatás, tucatnyi információs kiadvány szerkesztése stb.) mellett, a korszerű reprográfia felhasználásával, valamint a kölcsönzés szokványos útján, a lehető legszélesebb körbe juttasson el a kurrens szakirodalom (1969-ben a kikölcsönzött egységek száma 114 000, a könyvtári apparátuson keresztül kiszolgáltatót gyorsmások száma pedig 92 519 volt);
- a könyvtári állományt több megközelítésben feltáró katalógusok (ETO, tárgyszó, gépi eljárással készített permutált indexek és kötetes kumulációk) mellett a könyvtár állományáról, ill. annak egyes részeiről, valamint folyamatosan az új beszerzésekről ugyancsak a gépi technika felhasználásával kiadványok formájában nyújtson tájékoztatást.

d) Az OMKDK nyilvános könyvtára tevékenyen részt vesz a szakterületéhez tartozó gyűjtőköri kooperációs bizottságok (fizika, matematika, kémia, közgazdaságtudomány) munkájában. A Könyvtári Igazgatóság hozzáfog a vonatkozó miniszteri utasítás (12) alapján a műszaki-termelési hálózaton belül olyan körök megszervezéséhez, amelyek tagjai a népgazdasági tervekben fejlesztésre kiemelt ágazatok, illetve a műszaki élet több ágazatát átfogó ún. ágazatközi területek (automatizálás, energiagazdálkodás, kemizálás, üzemszervezés, anyagmozgatás stb.) szakirodalmának beszerzésében működnek együtt, egymás érdekeit figyelembe véve. Így a könyvtár hatósugara erősen kiszélesedik, és jól megválasztott központi szolgáltatásokkal - központi katalógusok, kötetkatalógus-kiadványok, szakbibliográfiák stb. - még inkább a műszaki könyvtári szolgáltatások korszerű centruma lehet.

Az Irányelvek megállapítása, amely szerint "az információs rendszer megszervezésére 1967-ben és 1968-ban hozott intézkedések ágazatonként a problémát rendezik", (13) országos szinten és a legfontosabb alapelveket illetően minden bizonnyal megalapozott, de nyilvánvaló, hogy az egyes ágazatok tevékenységének részletes meghatározását, működésük szervezeti formáját, munkájuk optimális hatékonyságát az ágazatoknak maguknak kell kialakítaniuk. Az Irányelvek most ezzel kapcsolatban arra figyelmeztetnek bennünket, hogy a műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás rendszerének kialakítása, ill. továbbfejlesztése vonalán az OMKDK-nak ismét át kell tekintenie a mi értelemzésünk szerinti ágazati központokkal (KGM MTTI, ÉTK, KÖZDOK, NIMDOK stb.), a tájékoztatási szakintézetekkel és a hozzájuk tartozó műszaki könyvtárakkal,

valamint az egyéb - sokféleképpen elnevezett - szakirodalmi információs egységekkel való együttműködés eddigi módszereit és eredményeit. Az új gazdaságirányítási rendszer olykor autarchikus alkalmazása, az önállóság és az együttműködés itt-ott zavaró értelmezése következtében a műszaki-gazdasági szakirodalmi információk országos rendszerének problémái még nem mondhatók "rendezettnek". Szükséges, hogy a tájékoztatási intézmények egészséges versenye kialakuljon, de ugyanakkor ez ne okozzon felesleges átfedéseket, népgazdasági szinten anyagi és szellemi erőpazarlást. Ennek biztosítása érdekében az OMKDK-nak a továbbiakban is kezdeményezően és türelemmel kell részt vennie a szükséges megállapodások előkészítésében.

A műszaki kutatásokkal kapcsolatos felsőbb szintű információellátás két részre bontható. Az egyik részfeladat a tájékoztatás az o r s z á g b a n f o l y ó k u t a t á s o k r ó l. E vonatkozásban már történt intézkedés, (14) amelynek végrehajtásában az OMKDK jelentős részt vállalt.

A rendelet értelmében "... a hazai műszaki kutatásokra vonatkozó tematikai információt a műszaki kutatásokkal foglalkozó intézetek, vállalatok, egyetemek s a műszaki kutatással is foglalkozó más szervek bejelentései alapján készített nyilvántartásokra kell alapozni.

A rendelet megszabta a bejelentésre kötelezett kutatóhelyek körét: összesen 202 intézményt. A bejelentéseket a 100 000 Ft költséget elérő kutatásokról egyrészt az illetékes ágazati, műszaki kutatásnyilvántartó szervekhez, másrészt az országos műszaki kutatásnyilvántartáshoz (OMKDK) kell benyújtani. A bejelentések lehetnek nyitlak, zártan kezelendők vagy szigorúan titkosak. Az utóbbi két fajta való betekintési lehetőséget a rendelet ugyan csak szabályozza. E bejelentések a kutatás témájára vonatkozó legfontosabb adatokat tartalmazzák; részletes felvilágosításért a kutatóhelyhez, illetve a kutatást megrendelő szervhez kell fordulni.

A megkezdett - tehát folyamatban lévő - és a befejezett műszaki kutatásokról tájékozódás alapvető lehetősége ily módon rendelkezésre áll." (15)

A műszaki kutatások nyilvántartásának az OMKDK-ban kialakított rendszere az intézménynek a legutóbbi időkben kiépített szolgáltatása.

A felső szintű tájékoztatás másik problémája a k u t a t á s i f e l a d a t o k meghatározását elősegítő tájékoztatás. Kétségtelen, hogy műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatásunk egyik komoly gyöngéje a legfelső szint szervezett tájékoztatásának hiánya, ill. ötletszerűsége.

Az OMKDK-t szervezete, belső és külső szakembergárdája, módszerbeli tapasztalatai alkalmassá tennék ennek a hiánynak a pótlására, de mint költségvetésének kb. 2/3-ában önfenntartásra kötelezett intézmény az igények objektív fennállása ellenére sem tudott ez ideig gyakorlati megbízást kapni a ve-

zetői tájékoztatás megindítására. Már pedig az ilyen elemző-értékelő jellegű szolgáltatások felelős és komoly áttekintéssel rendelkező belső és külső szakemberek igénybevételét igénylik s egyben jelentős anyagi ráfordítást is. A felső szintű információs produktumok - a dolog természetéből adódóan - viszonylag szűk kör számára készülnek, szélesebb körben való terjesztésük kizárt.

Az Irányelveknek az a megállapítása, hogy "a kutatóhelyek tudományos informáltsága és annak feltételei alatta maradnak a korszerű követelményeknek", meg-
egyezik az OMKDK ilyen vonatkozású, gyakran hangoztatott megállapításával. Ennek a helyzetnek számos oka van. Sok kutató maga sem igényli a szakirodalmi információt, illetve - bizalom hiányában - sok munkaórája árán maga "olvassa össze" a szükséges irodalmat. Elégtelen számos esetben a kutatóhelyek (és ugyanígy a termelési egységek) információs szervezetének (műszaki könyvtár, dokumentációs iroda stb.) anyagi és szakmai ellátottsága, felszereltsége, fejlesztése. Ugyancsak elégtelen még az együttműködés a különböző tár-
cákhoz tartozó kutatási és fejlesztési intézetek információs szervei között. A gazdasági vezetők közül sokan azért nem veszik igénybe ágazati központ-
jaik, a tájékoztatási szakintézetek, köztük az OMKDK ellenértékes szolgáltatásait, mert az ilyen célokra kifizetett összegek hasznosságáról egyáltalán nincsenek meggyőződve.

Az OMKDK-t annyiban is érintik az Irányelveknek az információigényekkel kapcsolatos megállapításai, hogy mint a tudományos és műszaki tájékoztatás el-
vi, elméleti és gyakorlati kérdéseivel foglalkozó intézménynek módszertani és fejlesztési feladatai vannak. Ezek ellátása során jól képzett tudományos munkatársakat, információs mérnököket foglalkoztat, számítógépes programokat fejleszt ki, számítógépekkel dolgozik, hálózati koordinációs feladatokat lát el és széleskörű nemzetközi kapcsolatokat tart fenn.

Mindezek a tevékenységek - és ezt ma már talán nem kell külön hangsúlyoz-
ni - a tájékoztatásügyön belül egyaránt szolgálják a műszaki könyvtárügy és a dokumentáció fejlődését. A dokumentáció és a könyvtár szervezeti egysége
ésszerű együttműködés esetén még további előnyöket is biztosít az OMKDK nyilvános könyvtára (és használói) számára. De azt is világosan kell látni, hogy a műszaki-gazdasági szakirodalmi tájékoztatás rendszerében oly fontos szerepet betöltő "Országos Műszaki Könyvtár", az OMKDK nyilvános könyvtára a tudományos-technikai forradalom, konkrétan a népgazdaság műszaki fejlesztési célkitűzéseit csak meghatározott feltételek között tudhatja korszerű szinten és hatékonyan segíteni. Ezek a feltételek ma még csak részben adot-
tak.

Nem beszélünk itt az olyan természetű nehézségekről, amelyekkel majd minden országos és nyilvános nagykönyvtárnak küzdenie kell (raktározási nehézségek, bérezési kérdések stb.). De az Irányelveknek azok a kitételei, amelyek a

"nemzetközi tudományos élet eredményeinek megismerésére", továbbá "a külföldi szellemi termékek nagyobb arányu beszerzésére" utalnak, a könyvtárosok nyelvén azt jelentik, hogy egyrészt biztosítani kell a külföldi szakirodalom ésszerűen válogatott beszerzésének anyagi feltételeit (állandó, évenkénti 10-15 %-os áremelkedés, a szakirodalom abszolút növekedése, új kiadványtipusok, korszerű adathordozók, komplex információs szolgáltatások), másrészt csak korszerű technika alkalmazásával lehet időre és teljesen fel dolgozni az egyre növekvő volumenű tudományos műszaki információt.

Az ország tudományos-műszaki szakirodalmi bázisának megteremtése és állandó szinten tartása érdekében - a kellő anyagi támogatás mellett - sokat tehetnek a most szervezés alatt álló kooperációs körök. A dokumentumoknak a korszerű gépi technika útján történő könyvtári feldolgozása és visszakeresése már lényegesen magasabb rendű szervezési feladat, nem beszélve az ezzel kapcsolatos pénzügyi és szakemberkérdésekről. Biztató azonban e tekintetben a közelmúltban megindult folyamat (16), amely éppen a könyvtárosok részéről ad nagyobb lendületet a dolognak.

Az OMKDK a tájékoztatásügy gépesítési lehetőségeinek vizsgálatával, elvi és gyakorlati feladatok vállalásával a hazai uttörők közé tartozik. A gépesítési és könyvtári szakemberek gyümölcsöző együttműködése nyomán több olyan könyvtári produktum (kötetkatalógusok különgyűjteményekről, indexművek és bibliográfiák) látott már eddig is napvilágot, illetve lépett a megvalósulás stádiumába, amely bizonyítja a fejlődés tényét. Ezek azonban - mint a többi hazai könyvtár esetében is - elszigetelt eredmények, nem illeszkednek szervezett együttműködés keretei közé. A műszaki tájékoztatás gépesítési törekvéseinek összehangoltan kell haladniuk a könyvtárak műszaki fejlesztésének országos elgondolásaival. Az eredményes előrehaladást nagyban segítené, ha az OMKDK kiépíthetné saját számítógépparkját, növelhetné reprográfiai kapacitását, és így ezen a téren is országos feladatokat tudna ellátni, tényleges koordináló központjává válhatna a műszaki-termelési könyvtári hálózatoknak, a műszaki-tudományos tájékoztatás egészének.

X

Az OMKDK nyilvános könyvtára tehát számos vonatkozásban eleget tesz, illetve fokozott erőfeszítésekkel igyekszik eleget tenni a tudományos-technikai forradalom, a műszaki fejlesztés által megkövetelt könyvtári információs igényeknek. Ebbeli törekvéseihez fontos segítséget jelentett az MSZMP Központi Bizottsága által közreadott Tudománypolitikai Irányelvek beható elemzése és a tennivalók meghatározása. A továbbiakban azon kell munkálkodnunk, hogy ezek a követelmények a napi munka során meg is valósuljanak.

J e g y z e t e k

(1) KISS Árpád - TIMÁR János:
Szakemberellátás - munkaerőstruktúra. = Társadalmi Szemle, 25.évf.
1970. 6.sz.

(2) Tudományszervezési Tájékoztató, 10.évf. 1970. 2.sz. 228. l.

(3) Az MSZMP Központi Bizottságának Tudománypolitikai Irányelvei.
Bp. Kossuth K. 1969. 69 l.; I. l.

(4) I.m. II. 3. c.

(5) Irányelvek a népgazdaság információs szervezetének kialakítására, illetve továbbfejlesztésére. (Melléklet a 10.170/1966. sz. G.B. határozathoz.)

(6) "... az információs intézmények széles közszolgáltatást ellátó részét (nyilvános szakkönyvtárak, szabadalmi tár, szabványtár stb.), valamint a kormányzervek tájékoztatására szolgáló intézményeket a jövőben is részben vagy egészben költségvetésből kell finanszírozni..."

(7) DUZS János: A vállalat információs rendszere és tevékenysége. Bp. Közgazd. és Jogi K.
1970. 174. l.

(8) Könyvtáros, 1970. 7.sz. 384. l.

(9) Lásd részletesen: ARUTJUNOV, N.: A Szovjetunió egységes tájékoztatási rendszere. = Tudományos és Műszaki Tájékoztatás, 1967. 2.sz.

(10) A "műszaki-termelési könyvtári hálózat" kifejezést azzal a fenntartással használjuk, hogy az un. 1956. évi könyvtári törvény által megalkotott hálózat kategóriák (központok, alközpontok stb.) szerepe, feladatai az eltelt időszak követelményeinek megfelelően revízió alatt vannak.

(11) 1969-ben a könyvtár szolgáltatásait igénybe vevők 52,2 %-a mérnök, ill. egyéb műszaki (technikus, szakmunkás) volt, 25,8 %-a pedig az egyetemi tanszemélyzet, ill. egyetemi hallgatók köréből került ki.

(12) 131/1968. (M.K.11.) M.M. sz. utasítás a tudományos és szakkönyvtárak gyűjtőköréről, valamint a szakirodalom beszerzésében való együttműködésükről.

(13) I. m. II. 3. c.

(14) Az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottság Elnökének 3/1968. (IV.22.) OMF B sz. rendelete "A műszaki kutatások nyilvántartási rendszerének kialakításáról." = Magyar Közlöny, 1958. IV. 34.sz. 406-412. l.

(15) Az idézett részt lásd: DUZS János i. m. 172. l.

(16) Lásd az OKDT Könyvtárgépesítési Munkabizottsága által 1969. szeptember 24-én megvitatott, Horváth Tibor tanulmányára épülő irányelveket a könyvtárak műszaki fejlesztéséről.